

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701

Aan:
Zie verzendlijst

2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 69 67

Telefax 070 - 3 18 79 51

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer
DIS97002914

Datum
20 juni 1997

Onderwerp: Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 24/97)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst,

mr J.C.F. Knapp
Brigade-generaal

Bijlagen
één (1)

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 318 8004

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden

[REDACTED]

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. DIS 97002914

d.d. 20 juni 1997

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. t.a.v. Dhr. [REDACTED], mvr. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

IMS/INT DIV, t.a.v. kol [REDACTED] d.t.v. HPMV

DCBC, t.a.v. Hfd Dplg door middel van hardcopy en diskette

INTERN:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
HBMA
MID-cel
HAMID/KM
Archief

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGEDIENST
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

24/97

(Afgesloten 181200 JUN 1997)

Conclusie/voorzicht

De impasse in het Bosnische vredesproces duurt voort. De vooruitgang is uitsluitend optisch en niet inhoudelijk.

Zijn herverkiezing tot president zal de Kroatische leider Tudjman in staat stellen zijn positie te consolideren. Op langere termijn, en zeker na het verdwijnen van Tudjman van het politieke toneel, is de ineenstorting van de Kroatische regeringspartij en het versterken van de oppositie welhaast onvermijdelijk.

Bosnië-Herzegovina

Nationaal presidium boekt kleine vooruitgang

Tijdens de zitting van het nationale Bosnische presidium op 11 juni is besloten om een werkgroep voorstellen te laten formuleren voor de staatsymbolen. Daarnaast kreeg het ministerie van Buitenlandse Zaken opdracht om regelingen te ontwerpen voor de afstemming van de respectievelijk activiteiten van het nationale presidium, ministerraad en ministerie van Buitenlandse Zaken op het gebied van de buitenlandse politiek. Tevens werden de standpunten voor de komende Donorconferentie gecoördineerd en werd een delegatie samengesteld voor de onderhandelingen met de Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling over een lening van DM 25 miljoen.

De zitting van het nationale presidium vertoont een geest van opmerkelijke samenwerking. Kennelijk hebben de conclusies van de Sintra-conferentie, waarbij werd bedreigd met stopzetting van de hulp aan Bosnië-Herzegovina, enige uitwerking gehad. Ook de woorden van de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Albright, die dezelfde strekking hadden, hebben mogelijk invloed gehad. Wellicht heeft ook het feit een rol gespeeld dat de Wereldbank heeft bedreigd verdere assistentie aan het land stop te zetten nu de entiteiten in Bosnië-Herzegovina geen overeenstemming hebben bereikt over aflossing van een eerdere schuld. Toch is het op zijn minst prematuur om aan te nemen dat er sprake is van ingrijpende vooruitgang. Voorlopig is alleen nog maar gesproken over procedures. Met betrekking tot implementatie van een gezamenlijke buitenlandse politiek, aanwijzen van ambassadeurs, economische politiek, vluchtelingenproblematiek e.d. is nog geen enkele besluit vastgelegd, laat staan uitgevoerd.

OVSE verlengt periode kiezersregistratie

De OVSE heeft op 12 juni bekendgemaakt de registratieperiode voor de gemeenteraadsverkiezingen te verlengen van 16 tot 28 juni. De registratie voor de gemeenteraadsverkiezingen in Brcko zal worden herhaald. De nieuwe periode is vastgesteld voor 18 juni tot 13 juli. De 500 niet-Serviërs die zich reeds hadden laten registreren voor Brcko behoeven niet opnieuw de gang naar het registratiebureau te maken. De OVSE zal extra toezichthouders inzetten om hernieuwde registratiefraude te voorkomen. De OVSE voelde zich genoodzaakt tot een verlenging van de registratieperiode vanwege de lage registratie tot dusver en aanwijzingen dat deze op sommige plaatsen gemanipuleerd werd. Op 12 juni hadden slechts 1.700.000 van de 3.200.000 gerechtigde kiezers zich laten registreren. Eerder was al de registratieperiode verlengd voor kiezers verblijvend buiten Bosnië-Herzegovina. Dit is nu derhalve uitgebreid tot alle stemgerechtigden. Het is

[REDACTED]

echter, gezien de invloed van de lokale autoriteiten op de registratieprocedure, twijfelachtig of een verlenging van de inschrijftermijn het enthousiasme van de bevolking zal vergroten.

De herhaling van de registratie in Brcko werd noodzakelijk nadat de OVSE excessen in de registratiemanipulatie had gesignaleerd in die stad. Opmerkelijk is dat de OVSE niet overgaat tot strafmaatregelen, zoals het schrappen van (diverse) kandidaten of complete politieke partijen, maar heeft gekozen voor een ogenschijnlijk gemakkelijker oplossing van het probleem. Toch zullen de Bosnisch-Servische autoriteiten deze beslissing zien als een strafmaatregel. Veel etnisch-Servische kiesgerechtigden moeten opnieuw de gang naar de registratiebureaus in Brcko maken. De Bosnisch-Servische vluchtelingen in de FRJ moeten zelfs vandaar naar Brcko reizen om zich te laten registreren, met alle organisatorische problemen van dien. Overigens is van internationale zijde reeds gespeculeerd omtrent uitstel van de gemeenteraadsverkiezingen in Brcko, vanwege deze (en andere) organisatorische problemen.

Bosnische Serviërs niet bereid tot concessies op het gebied van economische hervormingen

Op 10 juni hebben er gesprekken plaatsgevonden tussen leden van de Contactgroep onder leiding van de plaatsvervangend HV Steiner en het Bosnisch-Servische presidiumlid Krajisnik, teneinde de Bosnisch-Servische bezwaren op het gebied van economische hervormingen weg te nemen. Dit gesprek werd noodzakelijk geacht nadat de Servische parlementsleden op 9 juni geweigerd hadden de betreffende zitting van het nationale Huis der Afgevaardigden bij te wonen. Tijdens deze zitting zou de zogenaamde "Quick Start Package" wetsvoorstellen behandeld worden. Na afloop verklaarde Krajisnik dat de gesprekken weinig resultaat hebben opgeleverd en dat er nog steeds serieuze problemen bestaan. Hij sprak de hoop uit dat de problemen voor de Donorconferentie opgelost zullen worden. Steiner bevestigde dat de Donorconferentie op 24 en 25 juni zou plaatsvinden en verklaarde dat de conferentie ongeacht de Bosnisch-Servische houding doorgang zal vinden. Hij voegde eraan toe dat de MKF geen gijzelaar van de stellingname van de RS mag worden en dat de RS met de consequenties van haar houding geconfronteerd zal worden. Er zou geen geld aan de RS verstrekt worden zolang men weigerde samen te werken.

Het "Quick Start Package" bevat wetsvoorstellen voor economische hervormingen, die door het IMF noodzakelijk worden geacht voorafgaande aan de verstrekking van financiële hulp voor wederopbouw. In dit pakket bevinden zich onder andere wetsvoorstellen voor de oprichting van een gezamenlijke Nationale Bank, een gezamenlijke munteenheid, onderling betalingsverkeer (BTW en tarieven), een verdeling van de buitenlandse schuld en privatiseringsmaatregelen. De Serviërs weigeren echter om in te stemmen met de oprichting van een gezamenlijke Bank en het tarieven-wetsvoorstel. Hierdoor zouden de nationale instellingen in hun visie te veel invloed krijgen op de economie van de RS, waardoor de mogelijkheid ontstaat dat de Moslims de RS in een "economische wurggreep" kunnen nemen. De Serviërs koppelen hun economie vermoedelijk liever aan die van de FRJ in het kader van de (nog steeds) gewenste unificatie. Men is kennelijk bereid hiervoor het niet verkrijgen van financiële wederopbouw gelden te riskeren.

Oprichting Interreligieuze Raad

De belangrijkste religieuze leiders van Bosnië-Herzegovina hebben op 9 juni in Sarajevo een overeenkomst getekend voor het opzetten van een Interreligieuze Raad. Deze overeenkomst werd getekend door Reis-ul-Ulema Cerić (Islamitische Gemeenschap), Metropool van Dabar en Bosnië Mrdja (Servisch-Orthodoxe Kerk), kardinaal Pulic (Rooms-Katholieke Kerk) en de voorzitter van de Joodse Gemeenschap in Bosnië-Herzegovina, Finci. De raad is bedoeld om betere samenwerking tussen de religies tot stand te brengen. Daarnaast bestaan er plannen voor een interreligieuze krant en het bijeenbrengen van een bibliotheek. Dit is een prijzenswaardig initiatief, zeker gezien de rol die de kerken in de geschiedenis van dit land hebben gespeeld. Zo is de Servisch-Orthodoxe kerk een bolwerk van nationalisme gebleken en heeft de Servische etnische zuiveringen aanvaard, zo niet bevorderd. Op lokaal niveau waren al eerder initiatieven voor kerkelijke samenwerking. Zo werd op 21 mei in Mostar op initiatief van de OVSE reeds een interkerkelijke bijeenkomst van lokale geestelijken georganiseerd. Ook riep de Reis-ul-Ulema aan het einde van de Ramadan reeds op tot verzoening en toenadering tussen de kerken. Het is echter twijfelachtig of dit initiatief ook een politiek vervolg zal krijgen.

Installatie lokale gemeenteraden in Mostar

In Mostar zijn de zes deelgemeenteraden geïnstalleerd. De raden zijn samengesteld op basis van de verkiezingsresultaten van juni 1996 en van een onlangs gesloten akkoord tussen de belangrijkste partijen, de HDZ (Kroaten) en SDA (Moslims). Volgens die afspraak zijn nu de voorzitters van de gemeenteraden en hun

[REDACTED]

plaatsvervangers van verschillende nationaliteit. Dit zelfde geldt ook voor de voorzitter van het gemeentebestuur en diens plaatsvervanger. De verkiezingen in juni 1996 werden nipt door de SDA gewonnen, doordat de Moslims een grotere opkomst hadden bewerkstelligd en door een lijstverbinding ook de Servische zetels bemachtigden. De HDZ beschouwde dit als manipulatie van de verkiezingen en weigerde de resultaten te aanvaarden. Pas na diplomatieke druk vanuit Washington via Zagreb legde de Bosnische HDZ zich neer bij de resultaten. De gekozen gemeenteraden zijn echter nooit geïnstalleerd, omdat de SDA-gemeenteraadsleden zich niet veilig achtten in de deelgemeentes in West-Mostar. Het is onjuist om op grond van de jongste akkoorden aan te nemen dat de tegenstellingen in Mostar nu tot het verleden behoren. Er is slechts sprake van een tijdelijke oplossing. De gemeenteraadsverkiezingen zullen in september herhaald worden en de Kroaten, die nog steeds streven naar een tweedeling van de stad, denken nu een veel beter resultaat te kunnen behalen, onder andere door de door de OVSE opgestelde registratieregels. In de tussenliggende periode zullen de Moslim-gemeenteraadsleden worden gedoogd, aangezien de HDZ zich in staat acht te voorkomen dat er in die periode ingrijpende bestuurlijke veranderingen zullen worden doorgevoerd. De Bosnische Kroaten zijn zonder twijfel van plan om na nieuwe gemeenteraadsverkiezingen de stad in tweeën te delen en de meest westelijke deelgemeentes tot één (Kroatische) gemeente Mostar te verenigen.

Bosnisch-Servische leiders wederom op bezoek bij Milosevic

Op 13 juni heeft Krajisnik in gezelschap van Klickovic (minister-president van de RS) en Kalinic (voorzitter Nationale Assemblée RS) een bezoek gebracht aan de president van Servië, Milosevic. De gesprekken zouden betrekking hebben gehad op het Dayton-vredesakkoord, economische wederopbouw en de komende gemeenteraadsverkiezingen. Ook was het "speciale parallele betrekkingen" verdrag tussen de FRJ en de RS onderwerp van gesprek. Van FRJ-zijde waren bij de gesprekken plaatsvervangend minister-president Sainovic en minister van Buitenlandse Zaken Milutinovic aanwezig. De opmerkelijke afwezige was RS-president Plavsic; dit vormt een nieuwe indicatie dat zij uit de gratie is en dat Krajisnik de werkelijke leider van de Bosnische Serviërs is. Opmerkelijk is ook dat Milosevic zich slechts omringd heeft door federale (in plaats van Servische) functionarissen; dit vormt kennelijk een voorschot op zijn pogingen het federale (in plaats van Servische) presidentschap te verwerven. Overigens lagen de gespreksonderwerpen voor de hand en betreft het hier derhalve kennelijk een routinematige ontmoeting.

Burgemeester bedreigt "loyale" Serviërs met dood

De burgemeester van Vlasenica (ten westen van Srebrenica) heeft in een ontmoeting met leden van de ECMM gesteld dat sympathisanten van de Servische Burgerraad (SGV), de organisatie van Serviërs die het Bosnische gezag zijn blijven erkennen, "grotere vijanden van de Servische zaak" zijn dan de Bosnische president Izetbegovic. Hij verklaarde dat deze ("verraderlijke") Serviërs, indien zij pogingen doen om naar de RS te komen, zonder meer omgebracht zullen worden. De SGV doet sinds de ondertekening van het verdrag van Dayton pogingen om een brug te slaan tussen de Bosnische autoriteiten en de RS. Deze pogingen vinden nauwelijks weerklank aan RS-zijde, onder meer omdat de politici in die entiteit de leden van de SGV inderdaad als verraders van de Servische zaak beschouwen. De reactie van de betreffende burgemeester is extreem te noemen; vermoedelijk zullen de meeste gezagsdragers in de RS meer genuanceerd reageren, zeker ten opzichte van de ECMM. Hun afwijzing van de SGV is daarmee echter niet minder. De woorden van de betreffende functionaris kunnen bovendien worden gezien als een illustratie dat er op sommige plaatsen sprake is van een onverzoenlijke en militante opstelling van lokale gezagsdragers en vermoedelijk een deel van hun achterban.

Kroatië

Tudjman herkozen als president

Het afgelopen weekeinde hebben in Kroatië presidentsverkiezingen plaatsgevonden. De definitieve uitslag is nog niet bekend, maar uit de voorlopige uitslagen blijkt dat de zittende president Tudjman waarschijnlijk bijna 60% van de stemmen heeft behaald. Daardoor is een tweede ronde overbodig en is Tudjman herkozen. De overige kandidaten, Tomac van de (ex-communistische) Sociaal-Democratische Partij en Gotovac van een combinatie van vooral liberaal-conservatieve partijen, behaalden respectievelijk iets méér en iets minder dan 20% van de stemmen. OVSE-waarnemers hebben inmiddels verklaard dat de verkiezingen zelf correct zijn verlopen, maar dat Tudjman onevenredig bevoordeeld is tijdens de campagne, onder meer omdat de tegenkandidaten door de media grotendeels zijn genegeerd.

[REDACTED]

Er was Tudjman veel aan gelegen om deze verkiezing te winnen. Hij zag deze gelegenheid, kort na de gemeenteraadsverkiezingen die onder meer de basis hebben gelegd voor het herstel van het Kroatische gezag over oost-Slavonië, als een bekroning van zijn streven naar onafhankelijkheid en soevereiniteit van heel Kroatië. In de verkiezingscampagne werd dan ook sterk de nadruk gelegd op dit streven en met name de recente "bevrijding" van de stad Vukovar (Oost-Slavonië). Kennelijk heeft dit een meerderheid van de Kroatische bevolking voldoende aangesproken om Tudjman een nieuw mandaat van vijf jaar te geven. De verslechterende sociaal-economische situatie en de persoonscultus en dictatoriale neigingen van Tudjman, waarop de oppositie de nadruk had gelegd, heeft blijkbaar niet voldoende kiezers aangesproken. Overigens heeft met name Tomac gesteld dat veel kiezers zijn afgeschrikt door het feit dat de partij van Tudjman, de HDZ, de aanloop naar de verkiezingen domineerde en daardoor niet meer de moeite hebben genomen om te stemmen. Het feit dat de opkomstpercentages, hoewel die ook nog niet formeel bevestigd zijn, rond de 50% lijken te liggen, wijst ook in die richting.

Ondanks de zege van Tudjman zal de oppositie met de uitslag niet uitermate ontevreden zijn. Het feit dat de gezamenlijke oppositie, ondanks de tegenwerking van de media en de onmiskenbare persoonlijke populariteit van Tudjman (in tegenstelling tot die van zijn partij) rond de 40% van de stemmen heeft behaald, wijst erop dat zij in toenemende mate in de belangstelling van de Kroatische kiezers staat. Daaraan zal de oppositie de hoop ontnemen dat zij in de periode na het bewind van Tudjman (die reeds 75 jaar oud is en aan een ernstige ziekte lijdt) in staat zal zijn terrein op de HDZ te heroveren en een evenwichtiger positie zal weten te verwerven naast de regeringspartij. Bij die overweging speelt het feit dat de HDZ in de praktijk bestaat uit een groot aantal belangengroeperingen, die slechts bijeen worden gehouden door de persoon van Tudjman, een hoofdrol. Indien de president, om welke reden dan ook, uit de Kroatische politiek zou verdwijnen, is het vrijwel onvermijdelijk dat de HDZ niet alleen verder terrein prijs zal moeten geven aan de oppositie, maar zelfs uiteen zal vallen in tenminste twee stromingen, te weten een meer nationalistische (vermoedelijk onder leiding van minister van Defensie Susak, hoewel ook deze ernstig ziek is) en een meer gematigde (onder leiding van personen als de huidige minister van Buitenlandse Zaken Granic). Tegen die achtergrond is te verwachten dat prominente HDZ-leden (mogelijk met inbegrip van Tudjman zelf) reeds op korte termijn toenadering zullen zoeken tot de meer gematigde oppositie-partijen om een rol van betekenis te blijven spelen. Hoewel vele oppositionele groeperingen grote achterdocht koesteren tegen de HDZ (en daarbij door de manipulatie van de verkiezingscampagne zeker niet op andere gedachten zullen zijn gebracht), is de kans aanwezig dat sommige van hen op dergelijke voorstellen zullen ingaan om hun eigen positie te versterken, dan wel om te voorkomen dat Kroatië op langere termijn in een bestuurlijke impasse zal geraken. Op lokaal niveau zijn reeds enkele samenwerkingsverbanden aangegaan die als "pilotprojecten" voor landelijke samenwerking kunnen worden gezien.

Nu zijn hervervkiezing een feit is en het herstel van zijn gezag over heel Kroatië binnen handbereik is, zal Tudjman de komende maanden en jaren (indien zijn bewind nog zo lang duurt) gebruiken als een consolidatie-fase. Hij heeft er in het verleden geen twijfel over laten bestaan dat hij op buitenlands-politiek gebied nauwere aansluiting bij het Westen wil zoeken en wil voorkomen dat Kroatië beschouwd blijft worden als een deel van de Balkan. Om die reden zal hij ook proberen zijn land interessant te maken voor buitenlandse investeerders. Daarom is niet te verwachten dat hij zal streven naar intensivering van de vervolging van de weinige achtergebleven Serviërs in Kroatië, al zal zeker op korte termijn sprake blijven van discriminatie jegens hen. Ook ten opzichte van Bosnië-Herzegovina zal Tudjman proberen een gematigde koers te volgen en zich niet openlijk uitspreken voor het uiteenvallen, dan wel opdelen, van dat land. Anderzijds moet hij, al was het maar met het oog op de nationalistische opvattingen binnen en buiten zijn partij, rekening houden met de Bosnische Kroaten en hun belangen. Indien de centrifugale tendensen in Bosnië-Herzegovina aanhouden of zich mogelijk verder versterken, hetgeen voor de hand ligt, zal verdere toenadering tussen de Bosnische en Kroatische Kroaten daarvan zeker een gevolg zijn. Daarbij moet worden aangetekend dat slechts weinig Kroatische kiezers bereid zijn een verdere verslechtering van hun levensstandaard te aanvaarden ten gunste van de Bosnische Kroaten, hetgeen de toenadering weer zal matigen. Grote koersveranderingen in de Kroatische buitenlandse politiek zijn voor de voorzienbare toekomst niet te verwachten.

Zagreb wijst verlenging UNTAES-mandaat af

In Zagreb is op 10 juni bekendgemaakt dat de UNTAES-autoriteiten officieus om een verlenging van het mandaat met 45 dagen hebben verzocht. In dat geval zou de nieuwe beëindigingsdatum 1 oktober 1997 worden. Het huidige mandaat loopt op 15 juli van dit jaar af. De VN-Veiligheidsraad moet zich eind juni

uitspreken over een eventuele verlenging. Zagreb maakte direct bekend vast te houden aan het standpunt dat tenminste de militaire component van UNTAES op 15 juli Kroatië moet verlaten.

Joegoslavië

Chef staf ontkent berichten omtrent slechte financiële toestand VJ

Kolonel-generaal Momcilo Perisic, het hoofd van de Joegoslavische strijdkrachten (VJ) heeft op 13 juni berichten tegengesproken dat de VJ in verval zou zijn vanwege financiële problemen. Hij stelde dat de VJ niet inferieur is aan haar burens in termen van kwaliteit of kwantiteit. Hij kondigde aan dat in de komende periode de VJ haar mankracht zal reduceren zonder de gevechtskracht te verminderen. Integendeel, door de verwerving van meer moderne wapens en uitrusting zou de gevechtskracht volgens Perisic zelfs toenemen. Hij verklaarde daarnaast dat de VJ zich niet 15 km zal terugtrekken van de Kroatische grens, zoals gespeculeerd is met betrekking tot een complete demilitarisering van Oost-Slavonië. Ook hield Perisic zijn toehoorders voor dat het gevaar voor een nieuw conflict in Bosnië-Herzegovina nog steeds bestaat, omdat de controverses die tot de oorlog hebben geleid, nog steeds bestaan. Overigens antwoordde Perisic op een vraag over de dienstplicht voor de Albanezen in Kosovo (op dit moment alleen nog maar vrijwillig) dat nieuwe plannen op dit gebied worden geanalyseerd "binnen een algehele regeling voor de Kosovo-kwestie". De uitspraken van Perisic vonden plaats op een persconferentie ter voorbereiding op de "Dag van de VJ", 16 juni. De uitlatingen over de gevechtsvaardigheid van de VJ komen als reactie op de toenemende berichten in de pers dat de VJ in een zeer slechte financiële toestand verkeert. Er zou geen geld meer zijn voor investeringen, onderhoud en oefeningen. De bekendmaking dat Perisic rekening houdt met een nieuwe oorlog in Bosnië-Herzegovina weerspiegelt soortgelijke uitspraken van Bosnisch-Servische politieke en militaire leiders. Opmerkelijk is het feit dat Perisic zinspeelde op een algehele regeling voor de Kosovo-kwestie. Alhoewel het bestaan van een dergelijke regeling vooralsnog niet bevestigd kan worden, is het voor het eerst dat een hooggeplaatste functionaris van de FRJ melding maakt van nieuwe plannen in die richting.